

ÜÇÜNCÜ BİRLEŞİM

11 TEMMUZ 1963 PERŞEMBE

BİRİNCİ OTURUM

Açılış saati : 15.00

BAŞKAN : Orhan Hançerliođlu

YAZMANLAR : Kırkpınar, Gögüş

BAŞKAN — Şimdi ikinci birleşim birinci oturumun tutanak özeti okunacak.

(Tutanak özeti okundu)

İKİNCİ BİRLEŞİM—BİRİNCİ OTURUM TUTANAK ÖZETİ

Geçen birleşim tutanak özeti okundu, kabul edildi.

Derleme-Tarama Komisyonuna katılması istenen 5 üyenin adı oya kondu, kabul edildi.

Kurumlardan ve üyelerden gelen kutlama telgrafları ve mektupları dinlendi.

Tanıtma Komisyonu raporu okundu, üzerinde konuşuldu, dilekler dinlendi. Kol başkanı sorulara gerekli karşılıkları verdi. Tanıtma Komisyonu raporu oya kondu, kabul edildi.

Yayın Komisyonu raporu okundu, üzerinde konuşuldu, dilekler dinlendi. Rapor oya kondu, kabul edildi.

Türk Dili dergisi yazı ücretleri yönetmeliği tasarısının kabulünü isteyenlere karşı bu yönetmeliğin Yönetim Kurulunca hazırlanması teklifi oya kondu, kabul edildi.

11 temmuz perşembe günü saat 15 de toplanılmak üzere Başkan oturumu kapadı.

İkinci Başkan
H. Reşit Tankut

İkinci Başkan
Orhan Hançerliođlu

Yazman
İbrahim Z. Burdurlu

Yazman
Rıdvan Çongur

Yazman
S. Rıza Kırkpınar

BAŞKAN — Tutanak özeti oyunuza sunuyorum. Kabul edenler . . . Kabul etmeyenler . . . Kabul edimiştir. Şimdi Gramer Komisyonu raporu okunacak.

(*Gramer Komisyonu sözcüsü Aksan raporu okudu.*)

GRAMER KOMİSYONU RAPORU

X. Türk Dil Kurultayı Yüce Başkanlığına

Kurultayca seçilmiş bulunan Gramer Komisyonu 10/7/1963 günü saat 9.30 da Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, Tahir Nejat Gencan, Recai Cin, Suat Asral, Orhan Şaik Gökyay, Dr. Doğan Aksan, Dr. Aytekin Yakar, Dr. Ali Fehmi Karamanlıoğlu, Mustafa Canpolat, Haydar Ediskun, Yusuf Ziya Ulusoy, Ahmet Aksakal, Şahap Nazmi Coşkunlar ve Sıdika Külürbaşı'nın katılımıyla toplanarak başkanlığa Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu'nu sözcülüğe de Dr. Doğan Naci Aksan'ı seçmiş ve çalışmalarına başlamıştır.

Bu çalışmalar başlıca iki bölümde özetlenmiştir :

I- Kol Başkanı Doç. Dr. Zeynep Korkmaz'ın hazırladığı üç yıllık çalışma raporu ve gelecek dönemin programı okunduktan sonra görüşmelere geçilmiş; faydalı ve uyarıcı sorular, açıklamalar ve tartışmalar sonucunda raporun ve Kurultay'a sunulan programın tümü oybirliği ile kabul edilmiştir.

II- Bundan başka komisyon üyelerinin önemli dilekleri gözönünde tutularak Gramer Kolu'nun çalışma programına eklenmesi için aşağıdaki önerilerin Genel Kurula sunulmasına oybirliğiyle karar verilmiştir :

1) Ana dil öğretimindeki büyük eksikliği gözönünde tutan komisyonumuz kestirme bir yol olarak, ilk ve ortaokullardaki gramer öğretiminden başka, lise ve benzeri okullarda da edebiyat derslerinin yanı sıra, gramerin, başlı başına bir ders olarak okutulmasına ve bu gerekçenin Milli Eğitim Bakanlığına duyurulması için bir sonuca varılmasına;

2) Yukarıdaki gerekçe gözönünde tutularak -ortaöğretimdeki bütün derlerde olduğu gibi- yıllar yılı gereken özen ve düzenden yoksun ana dil öğretiminde ve özellikle dilbilgisi konusunda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine de kurslar açılması gereğinin Kurultayca Milli Eğitim Bakanlığına duyurulmasına;

3) Kurum Başkanı Sayın Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu'nun açık konuşmalarında da belirttiği gibi yurdumuzdaki bütün Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin, yukarıdaki gerekçeler dolayısıyla, Kurumumuza üye olması yollarının aranmasına oybirliğiyle karar verildiğini bildirir saygılarımızı sunarız.

Başkan
Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu

Sözcü
Dr. Doğan Naci Aksan

Üye
Tahir Nejat Gencan

Üye
Recai Cin

Üye
Suat Asral

Üye
Orhan Şaik Gökyay

Üye
Dr. Aytekin Yakar

Üye
Dr. Ali Fehmi
Karamanlıoğlu

Üye
Mustafa Canpolat

Üye
Haydar Ediskun

Üye
Yusuf Ziya Ulusoy

Üye
Ahmet Aksakal

Üye
Ş. Nazmi Coşkunlar

Üye
Dr. Sıdika Külürbaşı

AKSAN (*Komisyon sözcüsü*) — Şimdi de Gramer Komisyonu raporuna ek olarak hazırlanan Gramer Kolu'nun önümüzdeki 3 yıllık çalışma programını Komisyon kararına uyarak sizlere okuyorum.

GRAMER KOLU'NUN ÜÇ YILLIK ÇALIŞMA PROGRAMI

(1963 - 1966)

Gramer Kolu'nun 1960-63 dönemindeki çalışma durumu, eldeki başlanmış işler, bundan sonraki yıllarda yapılması gerekli olanlar ve Kurum'un bütçe olanakları gözönünde bulundurulurak 1963-66 döneminin çalışma programı aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Gramer Kolu, niteliğine Kurum'daki uzman durumu gözönünde bulundurulurak, Ankara ve İstanbul Üniversitelerinin Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyeleriyle en sıkı işbirliği halinde çalışmalıdır.

1- Geçen dönemde baskı kararı almış ve düzeltmelerden geçmiş olan eserler ile, bazı düzeltmelerden geçecek olan eserlerin (*Eski Türkçe Elkitabı, İshnâme, Türkiye Kitaplıklarındaki Eski Osmanlıca Yazmalar, Devimli Sesbilgisi, Cümle Bilgisi, Kıpçak Grameri*) baskılarının tamamlanması,

2- Ana Gramer için ısmarlanmış ve Kurum'a teslim edilmiş monografiler olursa, bunların baskılarının tamamlanması,

3- Ana Gramerin Şekil Bilgisi, Cümle Bilgisi, Anlam Bilgisi v.b. bölümleri için Kurum'ca ısmarlanmış ve ısmarlanacak olan araştırmaların dönem sonuna kadar baskıya hazır duruma getirilmesine çalışılması,

4- Kılavuz gramer yarışmasında kazanan eser olursa basılması, kazanan eser olmazsa yeniden yarışma açılması,

5- Ali Şir Nevaî'nin 525. doğum yıldönümü için (9 şubat 1965) bir anma töreni hazırlanması ve bu münasebetle bir-iki eserin yayımlanması,

6- Yeniden ele alınıp gerekli hazırlıklar ile geliştirilmiş olan imlâ çalışmalarının Üniversite, Milli Eğitim ve Kurum temsilcilerini içine alan bir komisyondan geçirilerek yeni imlâ kılavuzunun düzenlenmesi.

Bilim kurumları temsilcileri ile kısaltmalar sisteminin gözden geçirilmesi ve bilimsel yayınlarda bir kullanılış birliği sağlanmağa çalışılması,

7- Çevriyazı (transkripsiyon) konusundaki çalışmaların yetkililerin katılacağı bir komisyondan geçirilerek, bütün bilim kurumlarınca kullanılabilir bir kılavuzun düzenlenmesi,

8- Yabancı dillerde modern Türk dili grameri üzerine yazılan eserlerin tanıtılması, bunlardan gerekli görülenlerin Türkçeye çevrilmesi,

9- Memlekette gramer çalışmalarına arka olunması ve bu konuda yapılan araştırmaların ve yardımcı kitapların basılmasının sağlanması, Türkiye Türkçesi'nin tarihi devirlerine ait, çalışmaların özellikle desteklenmesi,

10- Türk dilleri üzerindeki araştırma ve incelemelerin dünya dilleri ölçüsünde bir bibliyografyasının hazırlanmasına başlanması.

Saygılarımla.

Gramer Kolu Başkanı
Doç.Dr. Zeynep Korkmaz

BAŞKAN — Rapor üzerinde konuşmak isteyen var mı?

TOPKAN — Çoklukla aydınlarımızın, hattâ edebiyatçılarımızın boş verip geçtikleri “ımlâ” konusu üzerinde önemle, direrenek durulması gerektiği kanısındayım öteden beri!.

O kadar ki; tümcelerin “noktalama” imleriyle süslenmesinde, bir çiçek bahçesindeki ayrıntıların göz doldurduğu nitelikte yenilik, güzellik sezilebileceğini söyleyebilirim.

“En iyi” nin böylece “daha da iyi” olacağı görüşünü kuşkusuz savunacağım. “Modern sanat” akımındaki anlaşmazlık kertesinde olacaktır bu sezinti!.

Evet, herkes kavramıyacak, herkesi sarmıyacak amma kavrayıp sarınca da öyle cici, öyle yakın ki içe!

“Bunu duyan bilir!” deyip konuya atlıyorum. Görüşüm çerçevesinde büyük bir yer ayrılmasını özlediğim “ımlâ” konusu, 1941 yılında açılan “Öntasarı” soruşturması sonucunda kurallaşmış ve ufak değişmelerle bugün yedinci baskısı yapılan “İmlâ Kılavuzu”na kadar yaşamış ve uygulanmış bulunmaktadır.

Zaman zaman ele alınarak “keşmekeş” halinde olduğu söylenen “ımlâ” sorunu, öyle sanıldığı kerte karışık bir durumda değildir.

Kurallar arasında elbette ki boşluklar vardır. Ama bu boşluklar, iki sözcüğün basılı bir kâğıttaki aralığı kadar kısadır. O halde işi büyütmede anlam yoktur.

Yalnız “Bileşik Sözler” bölümü, gerçek kavramıyla yeniden ele alınmalı ve üzerinde titizce uzun uzun durulmalıdır.

“İmlâ” konusunda zaman zaman “Soruşturmalar” da açılmıştır. Ben kendi payıma, her soruşturmaya katılmış ve bunlar dışında gerektikçe, yazılı olarak uyarmalar yapmış ve yanıtlamalarda bulunmuşumdur.

Ama gene de, “Gramer Kolu” yapısının “çatık kaşlı” oluşundan mı, yoksa bu Kolun talihi gereğinden mi, nedir, “ilgi” değil, “ilgisizlik” görülmüştür hep!.

İmlâ Kılavuzu yedinci baskısına erişirken, içindeki sözcüklerden bazıları ve açıklamalardaki sözcüklerin imlâları, kurallara aykırı olarak dizilmiştir.

“İmlâ” konusunun yeniden ele alındığını okuduktan sonra Genel Yazmanlığa 10/1/1963 günlü bir mektup yazmıştım.

Bunda, her basımda bir yanlışlar dizini elde edilecek kadar dikkatsizlik gösterildiğinden, en başta “ç” ile yazılan “ilce” sözcüğünden dem vurmuştum.

Türk Dili dergisinin mayıs/1963 ay ve 140. sayısında, “Düzeltilmeler” başlığı ile bu noktaya dokunuldu.

Benim burada demek isteyeceğim, belki uzmanlarca dahi bu konuya gereği gibi önem verilmediğinin görülmüş olmasıdır.

İlk baskılar, gerek kılık, gerekse diziliş yönünden daha bilimsel bir nitelikte idi. “Savsamacılık”, bağışlanmıyacak bir yükte görülmektedir.

Türk Dili dergisinde yayımlanan mektubum ve zaman zaman sunduğum uyarımlar, yeniden ele alınan “imlâ” konusunu ürkütmemelidir.

Ben şimdi şunu istiyorum: Çalışmalar gizli yapılmasın. Yurtta “demokrasi” olmadığı çağlarda “demokrasi” ye uyularak yapılan soruşturmalar, şu “demokrasi” devrinde kenara atılmıyarak yinelenmelidir.

Kesinleşmiş ve yıllardır uygulanan ve zaten başka türlü olması da düşünülemediği pek çok kuralın, “gerici” bir görüşle “bambaşka” bir kılığa bürünmesini böylece önliyeceğimizi hatırlatmak istiyorum...

PAMİRLİ — Biz dilbilgisi diyoruz, nedense Kurum gramer diyor. Raporda ilk ve ortaöğretimde olduğu gibi liselerde de gramer okutulmalı deniyor. Lise programında dilbilgisi öğrenimi vardır. Fakat mevcut dilbilgisi kitapları yetersizdir. Mevcut dilbilgisi kitaplarında isim şöyle tarif edilir: dünyadaki varlıklara ad olan kelime. Peki dünyada olmıyan varlıklara ne denir. Sonra ad nedir isim nedir. Ufak da olsa dilimizin haysiyet ve şerefini ortaya koyacak bir kitapta bu hatâlar hoşgörülmez. İmlâ konusunda Topkan’a uyuyorum. Millî Eğitim Bakanlığı’nın elimize sunduğu

kitaplardan söz açacağım. Bakanlığın bastığı kitabın üzerinde (orta okul ders kitabı) olarak ortaokul kelimesi ayrı yazılmaktadır. Meselâ Beyazıt kelimesi dilimizde sekiz türlü yazılıyor. Birşey daha dikkatimi çekti. Aynı binada ders yapan iki okuldan bir tanesinin tabelâsı ilkokul, bitişik olarak yazılmış, öteki orta okul olarak ayrı yazılmış. Çocuklara kuralları bilerek veremiyoruz. Önce dilbilgisi lâzım. 20 yıl önce Kurultaya katılan arkadaşlardan biri gramer konusu konuşulduğu sırada şöyle yalvarmıştı: “Ne yapıp yapın, bizi ıstıraptan kurtarın, elimize bir dilbilgisi verin.” Ben yirmi yıl sonra 1963 temmuzunda bunu tekrar etmek zorunda kalıyorum.

Hepinizi saygı ile selâmlarım.

YEGÜL — İmlâ konusu üzerinde gerek hocalığım sırasında gerek sonradan titizlikle durdum. Bu konuda büyük bir başıbozukluk gördüm. “Hiçbir” bazan ayrı bazan birleşik yazılır. “Birkaç” bazan ayrı bazan birleşik yazılır. Türkçemizde birleşik kelimelerin çoğu kâh ayrı kâh birleşik yazılıyor. Çeviriler de imlâ kaidesine aykırı bir tarzda yapılıyor. XIV. Louis’e, Anatole France’ye deniyor. Yabancı kelimeleri kendi imlâları ile yazdıktan sonra () içine okunuş şeklini yazmak pek doğru bir usul olur. Bunların kural dahilinde ele alınmasını ve bu kuralların okullarda sağlanmasını bilhassa rica ediyorum.

OZANSOY — İmlâya ait söyleyeceklerim var. Tercüme işi zor bir iştir. Anatole France’a yerine Anatole France’ye deniyor. Esasen kullandıkları yabancı isimlerin aslını iyi bilenler o kesme işaretinden sonra (ye) yerine (a) getirileceğini de bilirler. Yazarların hepsini okula götürüp ders veremeyiz. Bunun üzerinde fazla durmaya lüzum yok gibi geliyor.

Liselerde dilbilgisi okutulsun deniyor. Âcizane tecrübeme dayanarak söyleyeyim. Bu tecrübe yapıldı, netice çıkmadı. İlkokulun beşinci sınıfında isim, sıfat öğretilir. Ortaokulda fiil bahsine kadar bütün gramer okutulur. Eğer lisedeki öğrenci hâlâ doğru dürüst öğrenmemişse bu onun haksız olarak liseye geldiğini gösterir. Liselere ecnebi edebiyat dersleri koymuşuz. Aynı edebiyat öğretmeni okutuyor. Bu öğretmen yabancı dil bilmiyorsa yabancı edebiyat olarak ne öğretecek. Kitabında Şekspir’den sekiz satır örnek vardır. Bu sekiz satırlık örneği çocuk okudu da ne oldu, klâsik edebiyat mı öğrendi? Bakanlık önce batı edebiyatı dersini ele alsın. Batı edebiyatını öğretecek öğretmenle Türk edebiyatını öğretecek öğretmeni ayırsın. Belki edebiyat öğretmeni başka dil bilmiyor. Millî Eğitim Bakanlığından, önce bunu istiyelim. Fransa’da ayrı hocalar okutur. Batı edebiyatını ayır-

mak lâzım. Liselere nasıl gramer koyarsınız. Liseye gelen çocuk gramer bilmelidir. Ortaokulda grameri öğrenmelidir. Fazla dersiniz varsa onu batı edebiyatına ayırın, bunu demek istiyorum.

BAŞKAN — İki önerge var. Biri konuşmaların 5 dakika, öteki de 10 dakika sürmesini istiyor.

BALTACIOĞLU — Konuşmaların sınırlandırılmasına ben de taraftarım. Ancak öyle konuşmalar olur ki Kurum için ölüm kalım meselesidir. O zaman Sayın Başkan müsaade etsin.

BAŞKAN — Baltacıoğlu'nun teklifini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Gramer Komisyonu raporunu oyunuza sunmadan önce bu konuda verilen bir önergeyi okutacağım.

(Erişen, Timur ve Ulçugür'ün imzaladıkları önerge okundu :)

Kurultay Başkanlığına

Türk Dil Kurumu adı ile "gramer" sözcüğünü bağdaştıramıyoruz. Kolun adının da bu kolun hazırladığı rapordaki "gramer" sözcüklerinin de "dilbilgisi" ile değiştirilmesini öneriyoruz. Saygılarımızla.

KORKMAZ — Kol Başkanına söz vermiyecek misiniz ?

BAŞKAN — Komisyon sözcüsüne söz vereceğim.

ANKARA — "Dilbilgisi" teklifi güzel ama dilbilgisi, "gramer"i karşılar mı? Yetkili arkadaşlar fikirlerini bildirsinler. Gerçi ortaöğretimde "dilbilgisi" olarak tesbit edilmiştir. Arkadaşlar gerekçesini bildirsinler ki ona göre oylarımızı verelim.

"Gramer" yerine "dilbilgisi" denebilir mi denemez mi?

ERİŞEN — Önce önergemizin nedenini açıklayayım. Üzerinde durduğumuz asıl nokta gramer kelimesidir. Şu veya bu fakat mutlaka arı Türkçe bir kelime konmasını diliyoruz. Dil Kurumu'ndaki kollar içinde hiçbiri yabancı ad taşıyor. Gramer Kolu hariç. Dilbilgisi kelimesini yaygın olduğu için teklif ettik. Grameri karşılar mı karşılamaz mı, biz de tereddüt ettik. Dilbilgisi yahut dilbilim densin. Fakat mutlaka arı Türkçe bir terim bulsunlar ve koysunlar. Takıldığımız, gramer kelimesidir.

BAŞKAN — Gramer kelimesinin dilbilgisi olarak değiştirilmesini kabul edenler.

KORKMAZ — Açıklama yapmak zorundayım.

BAŞKAN — Buyurun.

KORKMAZ — Dilbilgisi terimi üzerinde ısrarla duruluyor. Gramer'in küçük bölümleri için ses bilgisi, cümle bilgisi, şekil bilgisi, anlam bilgisi kelimelerini kullanıyoruz. Durum böyle iken acaba neden gramer kelimesini dilbilgisine çevirmediğimiz. Yönetim Kurulu'nda da bu mesele tartışılmış, uzun uzun üzerinde durulmuştur. Bir yandan grameri kabul ettirmek, bir yandan da dilbilgisini tutturmak için gerekçeler ortaya konmuştur. Sonuç şu olmuştur: Dilbilgisi bazı kullanılışlarda grameri karşılamıyor. Eğer değiştirirsek ileride pek çok sakıncalar çıkacaktır. Gramer Kolu dilbilgisi terimleri üzerinde duruyor. Yararlı karşılıklar arıyor. Kol gramer kelimesi üzerinde de durmaya, eğer gramere karşı dilbilgisini kullanmak mümkünse grameri dilbilgisi ile karşılamaya kararlıdır. Gramer kelimesinde ısrar gerekiyorsa gerekçesini bütün ayrıntıları ile göstermek zorunda kalacaktır.

BAŞKAN — “Bu önergeyi Yönetim Kurulu'na havale edelim, mümkünse grameri dilbilgisi ile karşılasın” teklifini oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

KORKMAZ — Gramer Kolu'nun çalışma programı okunmamış. Anlaşılmıyan bazı noktalar üzerinde açıklama yapmak istiyorum.

İmlâya özen verilmelidir deniyor. İmlâ konusunda karışıklık içinde bulunduğumuz doğrudur. Ben 1960-1963 yıllarındaki değil son sekiz aylık kolbaşkanlığı zamanıdaki çalışmalarını özetliyeyim. İmlâ konusu türlü zamanlarda ele alınmış, 1957 yılında imlâ kovuşturması açılmış, Millî Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılmış, bir imlâ raporu hazırlanmış, Yönetim Kurulu'na getirilmiş ve öylece kalmış. Ben geldiğimde bu şekilde buldum. Yapılan işlemin ışığında neler yapılması lâzım geldiğini inceliyerek bu konuya eğildik. Memlekette bir imlâ keşmekeşi mevcut. İkili, üçlü hattâ dörtlü imlâ göze çarpıyor. Bu konuda neler eklemeliyiz, neler yapmalıyız. Gazetelerden bilimsel eserlere kadar kullanılan imlâyı tesbit ettik. İmlâ kovuşturmasına gelen yazılara göre, soruşturmalara göre neticeyi tesbit etmeğe çalıştık. Bugün memleketin imlâ durumu nasıldır, alınacak tedbirler nelerdir, birleşik kelimelerin yazılmasında hangi yollar takip edilmiştir, hangi şekilde yazılmalıdır? Bu ilkeleri tesbit ederek 40 sayfalık

bir rapor hazırladık. Koluñ arzusu bunu yayınlamak değildir. Bu yol bizi bir imlâ kurmaya götürmemiştir. İmlâ ilkelerine bağlılık bakımından Kol bazı ilkelere uymamaktadır. Raporu özellikle çeşitli imlâ tutumu olan insanların bulunduğu komisyona sunarak soruşturma açmak arzusundayız. Komisyon büsbütün çıkmaza girebilir. İmlâmız baştanbaşa bozuk değildir. İmlâ vardır ama değişik imlâ tutumunda olan insanların imlâsı vardır. Bazı yazarların imlâ tutumları başkadır. İmlâ Komisyonu gerekçeleri ile bu konu üzerinde duracak ve sonuç belli olacaktır.

AKSAN (*Komisyon sözcüsü*) — Komisyon üyeleri tarafından gramer öğreniminin yetersizliğine temas edildi. Genel Kurul'da bilgi verilmesi dileğinde bulunuldu.

1- Liselerde başlıbaşına gramer öğrenimine geçilmesi hususunda Millî Eğitim Bakanlığı nezdinde teşebbüste bulunulması,

2- Liselerdeki öğretmenlere gramer kursları açılması.

Gramer Komisyonu bu iki hususta karar almış ve rapor Kurulunuza sunulmuştur. Ana dil öğrenimini çocuklar tam alamıyor. Bir yabancı dil öğrenmek durumunda olan öğretmen kendi dilini iyi bilmediği için zorluklarla karşılaşılıyor.

BAŞKAN — Gramer Komisyonu raporunu oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi önergelere geçeceğiz. Bazı arkadaşlar hiç incelemeden önerge veriyorlar.

(*Topkan ve Caner'in imzaladıkları önerge okundu:*)

X. Türk Dil Kurultayı Başkanlığına

Gündem gereğine uyulmıyarak dün Genel Kurul toplantısı yapılmıştır. Buna pek çok üyenin haberi olmıyarak katılmadığı kesindir. Toplantının devamını istiyoruz.

BAŞKAN — Gündemde hiçbir değişiklik yok.

(*Âdil Gün'ün önergesi okundu:*)

Dil dâvasında ilgileri anlaşılan radyo idarecilerine ve basın mensuplarına teşekkür edilmesini öneririm.

(*Abdullah Çelik'in önergesi okundu:*)

Kurultay Başkanlığına

1- Kurultay çalışmalarımıza geniş yer veren Vatan gazetesine Kurultayca teşekkür edilmesini,

2- Kurultay çalışmalarımıza hiç yer vermeyen Ulus gazetesine üzüntümüzün bildirilmesini dilemekteyiz. Sayın kurultay üyelerine, gerekli kararın alınması için duyurulmasını saygı ile sunarım.

(Talât Gün'ün önergesi okundu :)

Kurultay Başkanlığına

Şimdi Burdur'a atanan Niğde eski valisi Vefik Kitapçığıl yazışmaların Türkçeleştirilmesi için okullara, dairelere, gazetelere genelge salmış ve çeşitli yarışmalarla bu davranışını sürdürmüştür.

Tanıma Komisyonunca da saptanan bu örnek çalışmasından ötürü Vefik Kitapçığıl'e Kurultayca teşekkür edilmesini öneririm.

K. MAKAL — Yer verenlere teşekkür etmek, yer vermeyenlere üzüntümüzü bildirmek... Bu yola gitmiyelim. Belki imkân bulamamışlar, belki gelememişlerdir. Hepsine teşekkür edelim. Ayırt etmiyelim. Gazeteciler Cemiyetine telgraf çekelim, teşekkür edelim.

ANKARA — Kurultay Başkanlığına yetki verelim. Teşekkür mektuplarını yazsınlar. Bunlarla vakit geçirmiyelim, bunu rica ederim.

N. FIRAT — Kime teşekkür edelim, kime etmiyelim konusunda Kurultay karar verecek olursa ferdî görüşlere göre hüküm vermek durumunda kalır. Yönetim Kurulu bu konuda devamlı olarak çalışır, teşvik eder. Şimdi de Yönetim Kurulu'na havale edelim. İcabedenlere teşekkür etsin.

ANKARA — Kurultayı Başkanlık Divanı temsil eder. Teşekkürleri Başkanlık Divanı yapsın.

BAŞKAN — Dilekleri özetliyorum. İstisnasız teşekkür için Başkanlık Divanına yetki verilsin. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

(E. Öz ve Halil Uysal'ın imzaladıkları önerge okundu :)

X. Türk Dil Kurultayı Başkanlığına

Yönetim Kurulu raporunun (uzman, işyar ve hizmetli kadroları) bölümünde geçen "Büro Şefi" ve "Sevk Memuru" gibi sözcükler Kurum'un dil tutumuna aykırı olduğundan oradan çıkarılmasını, yerlerine uygun, Türkçe karşılıklar konmasını ve bu işlemin Bütçe Komisyonu çalışmaları sırasında yapılmasını saygı ile öneririz.

BAŞKAN — Önergenin Yönetim Kurulu'na havalesini kabul edenler...
Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(*Abdullah Toroslu'nun önergesi okundu :*)

Kurultay Başkanlığına

Günlük hayatımızda en çok kullanılan yeni sözcüklerden meydana gelen bir liste hazırlanarak, hiç olmazsa Türkçe öğretmenlerine gönderilmesinin gerekli olduğu kanısındayım. Genel Kurula duyurulmasını rica ederim. Saygılarımla.

(*Zorlutuna'nın önergesi okundu :*)

X. Türk Dil Kurultayı Sayın Başkanlığına

Ömrünü Türk diline, Türk edebiyatına hizmet yolunda harcamış olan şair arkadaşımız Şükûfe Nihal; ağır bir ameliyat geçirdi, beş aydır Teşvikiye Sağlık Evinde yatıyor. Kendisine Kurultay adına bir geçmiş olsun telgrafı çekilmesi, uzun çalışmalarına küçük bir karşılık olarak onu sevindirecektir. Gereğinin yapılmasını saygı ile dilerim.

İ. REBİOĞLU — Geçmiş olsun telgrafı çekmek isteniyor. Kurum'a taraftar görünüyorlar, dışarda aleyhte yazılar yazıyorlar. Uydurmadır diye dili yıkmaya çalışıyorlar. Halide Nusret burada dil devrimini tutuyor, dışarıda Yeni İstanbul'da dili yıkmak için çalışıyor. Şükûfe Nihal de böyle. Kurultay böyle arkadaşlara gereken tavrı takınsın.

BAŞKAN — Abdullah Toroslu'nun önergesinin Yönetim Kurulu'na havelesini kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(*Pamirli, Şengil, E. Öz'ün imzaladıkları önerge okundu :*)

X. Türk Dil Kurultayı Sayın Başkanlığına

1- Büyük Atatürk'ün Türk ulusuna armağan bıraktığı Türk Dil Kurumu'na asıl üye oldukları halde :

Kurum'un amaçlarına asla uymıyan yıkıcı ve yerici davranışları ile tanınmış Prof. Ahmet Temir, Osman Nedim ve diğer arkadaşlarının bu türlü tutumları karşısında Kurum yöneticilerinin ne gibi işlemlerde bulunduğu açıklanması,

2- Bu üyelerin Kurum hakkındaki davranışları gerçekten yıkıcı, yerici ve kınayıcı ise en yetkili organ olan Kurultayın haklarında gerekli kararı alması için konuşma açılmasına izinlerinizi üstün saygılarımızla dileriz.

AKSOY (*Genel Yazman*) — Önerge veren arkadaşlar, Ahmet Temir, Osman Nedim Tuna ve arkadaşları hakkında Yönetim Kurulu'nca ne gibi işlem yapılmıştır diye soruyorlar. Bazı arkadaşlar Yönetim Kurulu'na

havale edelim dediler. Mesele Yönetim Kuruluna gelmiştir ve işlem yapılmıştır. Konuşma açılmasına karar verilirse gereken açıklamayı yaparım. BAŞKAN — Bu konu üzerinde konuşmak isteniyor mu?

(*Bilelim sesleri*)

BAŞKAN — Bu konu üzerinde konuşulması teklifini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Şimdi Genel Yazmanın açıklanmasını dinliyorum.

AKSOY (*Genel Yazman*) — Yönetim Kurulu'nun 25 Eylül 1961 tarihindeki toplantısında bu mesele söz konusu oldu. Bazı üyelerin Kurum'un amacına aykırı hareketinde buldukları görüldüğünden bunlar hakkında Onur Kurulu'nun bir karar vermesi istendi.

Mesele şuydu: Millî Eğitim Bakanlığında Türk Dil Kurumu'na bir Bilimler Akademisi kanun tasarısı gönderilmişti. Bu tasarıda deniyordu ki (Üniversite üyelerinden ve dil uzmanlarından kurulu bir heyetçe hazırlanan ilişik Bilimler Akademisi kanun tasarısını gönderiyoruz. Düşüncelerinizi bildirin.)

Bu tasarıda Kurum'u ilgilendiren maddeler de yer alıyordu. O maddeler şunlardı:

(Türk Dil Kurumu'nun bütün taşınır taşınmaz malları, her türlü geliri, kitaplığı Türk Bilimler Akademisi'ne katılır. Türk Dil Kurumu'nun bütün üyelikleri iptal edilir, hâlen iş başında bulunan Dil Kurumu Yönetim Kurulu istifa ederek Kurum Türk Bilimler Akademisi'nin Türk Dili Enstitüsü için seçilen asıl üyelerin idaresine devredilir.)

(196 (?) yılı katma bütçeleri yürürlüğe girinceye kadar Türk Dili Enstitüsü Türk Dil Kurumu'nun gelirleriyle idare olunur.)

(Özel Akademi binası yapılıncaya kadar Türk Bilimler Akademisi'nin Enstitüleri, kiraya verilen katları boşaltılmak suretiyle imkân nisbetinde Türk Dil Kurumu'nun Kavaklıdere'deki binasında yer alırlar.)

(Akademi Senatosunun vereceği karara göre Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu kitaplıkları birleştirilerek Türk Bilimler Akademisi kitaplığı meydana getirilir.)

Yönetim Kurulu, Haysiyet Kurulu'na yazdığı yazıda, yukarıda okuduğum maddeleri sıraladıktan sonra bu tasarıyı hazırlayıp resmî makamlara vermekle Kurum'un amacına aykırı hareketinde bulunan ve onurunu kıran Ahmet Temir ve Osman Nedim ile öteki arkadaşları hakkında tüzüğümüzün 6. ve 36. maddelerine göre gereken kararın verilmesini istedi.

Haysiyet Kurulu bunun üzerine bir işlem yapmaya lüzum görmemiştir.

CANER — Öteki isimleri de açıklasınlar, öğrenelim. Yönetim Kurulu bu üyeler hakkında neden iki yıldır bir işlem yapmamış.

AKSOY (*Genel Yazman*) — Arzettiğim gibi Yönetim Kurulu'nun görevi tezkereyi Haysiyet Kurulu'na yazmaktan ibarettir. Haysiyet Kurulu Kurultay tarafından seçilir. Yönetim Kurulu Haysiyet Kurulu'na emir veremez, ancak kendi kanaatini bildirir. Yönetim Kurulu bunu yapmış, Haysiyet Kurulu'nun karar vermesini istemiştir. Ama Haysiyet Kurulu karar vermemiştir. İki kurul arasında görüş ayrılığı vardır. Kurultay hangi görüşü doğru bulursa ona karar verebilir.

Akademi tasarısını Ahmet Temir ile Osman Nedim Tuna'nın hazırladıklarını tahmin ediyoruz. Bu tasarının öncesine gidersek bu tahminimizde aldanmadığımız anlaşılır.

İnkılâptan sonra Türk Dil Kurumu'nda bazı yolsuzluklar yapıldığı hakkında Hükümete 34 maddeli bir ihbar yapılmıştır. Bu ihbarda Ahmet Temir, Osman Nedim Tuna, Talât Tekin ve Ayhan Göksan imzaları vardır. Hükümet bu ihbar üzerine eylül 1961 de Kurum'a bir müfettiş göndermiş, müfettiş Kurum'da dört, beş ay devamlı olarak çalışmıştır. İddia edilen konulardan birkaçı şunlardır: Bina çürüktür, projeye aykırı yapılmıştır. Müteahhide fazla para ödenmiştir, Belediyeye rüşvet verilmiştir, Gümrükten kaçak asansör geçirilmesine teşebbüs edilmiştir... Müfettiş idarî ve malî bakımdan ihbarları kendisi ele alıp incelemiş, fennî olanları da Bayındırlık Bakanlığının yetkili fen heyetlerine inceletmiştir. Bu konu Hesap ve Bütçe Komisyonunda görüşülmektedir. Sonucu size gelecek. Müfettiş "hiçbir meseleden dolayı yapılacak hiçbir işlem yoktur" neticesine varmıştır. Bayındırlık Bakanlığı heyetleri de binanın projeye uygun bulunduğunu, çok sağlam olduğunu, Kurum yöneticilerinin müteahhide fazla para ödemek şöyle dursun, kendisini hak ettiği paradan 82 bin lira aşağısına razı ederek Kurum'u kazandırmış olduklarını raporlarında belirtmişlerdir. Kesin kabul, kesin hesap yapılmıştır. Hiçbir eksik görülmemiştir. İhbarcılar ihbarlarını ayrıca Savcılığa intikal ettirmişler, Savcılık ta tahkikat yapmış ve takipsizlik kararı vermiştir. Neticede ihbarların idarî, malî ve cazaî yönlerden aslı olmadığı anlaşılmıştır.

İhbarda imzaları bulunan dört kişi bundan istedikleri sonucu alamayınca bir akademi kurulmasına teşebbüs etmek ve Kurum'un mallarını akademiye devretmek suretiyle Kurum'u kapamak yoluna gitmişlerdir.

Hükûmete verilen akademi tasarısı Türk Yurdu dergisinde ve ayrıca bir kitapta Ahmet Temir imzasıyla çıkmıştır.

SUNGUR — Böyle bir olay için kürsüye çıkmak istemezdim. Bir suç işlenmiş, bu Kurum'a saldırılmıştır. Milyonlarca Türk'ün bağlandığı böyle bir Kurum'a . . . Ben kişileri tanımıyorum, kişilerle ilgim yok. Kurum'un çalışmalarında bir fenalık görülmemiş, demek ki yalan söylenmiş, Kurum'un varlığına el ve dil uzatılmış. Haysiyet Kurulu da ödevini yapmamıştır. Biz bunu rapordan anlamıştık. Dört kişinin derhal aramızdan çıkarılması oya konsun. Bunları aramızdan atalım.

N. FIRAT — Tüzüğümüzde Kurum'dan çıkarma hususunda gerekli hükümler var. Bu dört üye Haysiyet Kurulu'na verilir, Haysiyet Kurulu durumlarını inceler, kararını verir. Kurum'un tarihinde şimdiye kadar görülmemiş elim bir manzara ile karşılaştık.

İlk gün toplanamadık, soruşturdum, 300 kişi olsa toplanılırmış. Arkadaşlar gayret edip bulunsalardı, demek toplanabilecektik.

Ödentisini ödemeyenler Haysiyet Kurulu kararı ile çıkarılır. Yönetim Kurulu da Kurultay da kimseyi çıkaramaz. Haysiyet Kurulu çıkarır. İtiraz edilirse buraya gelir. Haysiyet Kurulu'nun geniş müsamahası yüzünden bu arkadaşlar çıkarılmamış oldu. Kurum'un haysiyeti bakımından, Haysiyet Kurulu'na seçeceğimiz arkadaşları, hassasiyetin son derecesine varmış olanlar arasından seçelim.

AYHAN GÖKSAN — İhbarı yapanlardan bir tanesi bendim. Savcılık takipsizlik kararı vermiş. Hukukçu olmadığım için daha fazlasını bilmem. Ama delilsizlikten de takipsizlik kararı verilebilir.

(*Ne demek istiyorsun sesleri*)

Yalnız ihbar gizli olarak yapılmıştı. İsimler acaba nereden temin edilmiş? Türk Dil Kurumu'nun akademi olması için bir fikrim olsaydı oraya da imza ederdim. İhbar daha ağır bir şeydir. Öteki daha fikrîdir. Birincisinden çekinmediğim gibi ötekinden de çekinmezdim. Açıklamak kendilerine düşer.

? — Haysiyet Kurulu'nun çalışması burada sona erer. Kurultay en yüksek makamdır, çıkarır.

F. ANKARA — Arkadaşlar arasında düşünce ayrılığı olabilir. Tartışma sonunda bir sonuca bağlanır. Bulunduğu aileyi yıkmaya kal-

kışmak artık o dernekte kalmamaktır, o toplantıdan ayrılmaktır. Bu arkadaşlar bunu yapmışlardır. Haysiyet Kurulu'na seçilen arkadaşların bu defa seçilmemelerine Kurultayca çalışılmalıdır. Göksan'ı bir yandan kutlarım. İhbarı yapmış ama Kurum'u yıkmaya çalışmamış. Haysiyet Kurulu Başkanı gelsin Kurultayda açıklamada bulunsun. Düşünce özgürlüğünün önemini biz de biliyoruz. Ama düşünce özgürlüğü Kurum'u yıkmaya hak verdirmez. Haysiyet Kurulu Başkanı bunu bize açıklasın.

CANER — Geçen Kurultayda bu arkadaşlar Kurultayın havasını bozmak istemişler ve bozmuşlardır. Yönetim Kurulu sanki yolsuzluk yapmış gibi ortalığı karıştırmışlardır. Haysiyet Kurulu Kurultay'a hesap versin. Türk Kültürü dergisini de aynı arkadaş çıkarıyor ve Türk Dil Kurumu'nun amacına aykırı yazılar yazıyor.

BAŞKAN — Temir, Tuna, Tekin, Göksan cevap versinler. Ben kendiliğimden hiçbir şey yapmıyorum.

ILGAZ (*Haysiyet Kurulu Başkanı*) — Bir şansızlık eseri olarak geçen Kurultay'da bir gün bulunup döndüm. Bu yüzden geçen Kurultay'ın geçen devre içindeki seyrini takip etmek imkânını bulamadım. Sonradan Kurum'dan Onur üyeliğine seçildiğimi bildiren bir mektup aldım. Bunun üzerine vazifemi idrak etmiş bir insan sıfatıyla Ankara'ya geldim, Onur Kurulu'ndaki arkadaşlar kimlerdir diye sordum. Hepsi de kıymetli olan arkadaşlarımla o gün toplandık. Bir kadın olmak münasebetiyle beni başkan seçtiler.

Günün birinde bize böyle bir yazı geldi. İstanbul'dan çağırıldım. Haysiyet Kurulu ile birlikte toplandık. Yapılan ihbarların sonuçsuz kaldığını öğrenerek sevindik.

Akademi konusunda Onur Kurulunca şöyle bir karara varıldı: Herkes her hangi bir fikri savunabilir. Vaktiyle Millî Birlik Komitesi zamanında böyle bir fikir ileri sürülmüş, sonra zaman geçmiş, bu mesele de öylece kalmış. Onur Kurulunda, bu arkadaşların üyelikten çıkarılıp çıkarılmaması üzerinde konuşulduktan sonra, çıkarılmalarına karar verilmedi.

İkinci mesele de şudur: Ödentilerini vermiyen üyeleri Kurum'dan çıkarmak... Dâvaya inananlar, buraya gelip çalışırlar, gelemiyenler köşelerinde oturur çalışmaları uzaktan izlerler. Atatürk kurumuna candan ve gönülden bağlanan bu arkadaşları yılda 5 lira ödemedikleri için Kurum'dan çıkaramadık.

İNCEOĞLU — Burada iki şey var: Haysiyet Kurulu vazifesini yapmamıştır, Yönetim Kurulu vazifesini yapmamıştır. İhbar tahakkuk etmezse ihbarı yapanın adı müfteridir. Yönetim Kurulu müfteri dâvası açacaktı, açmamış, bu bakımdan vazifesini yapmamıştır.

BAŞKAN — Yeterlik önergesi var. Kabul edenler . . . Kabul etmeyenler . . . Kabul edilmiştir. Şimdi Ahmet Temir'e söz veriyorum.

TEMİR — Kurum üyesi olarak şunu arz etmek isterim. Bazı meseleler yanlış aksetmiştir. Biz ıslahat teklifinde bulunduk. Kurum'u yıkmak gibi bir fikir taşımadık. Yalnız Kurum'un ilmî yönlerini ıslah etmek yolunu tuttuk. Bir Türk Dili profesörü olarak Türk Dil Kurumu'nu yıkmak için gayret etmiş olamam. Atatürk Kurum'u ilmî bir müessese olarak kurdu. Bizim bütün dâvamız bu Kurum'un ilmî cephesini aksamaktan kurtarmaktı. Üniversite ile işbirliği yaparak Kurum'u yıkmak diye birşey yok. Türk Dil Kurumu Atatürk'ün bıraktığı vakıf şartlarına uygun olarak bir akademi çatısı altında toplanabilir.

(Üyeler ne oluyor sesleri)

(Böyle savunma olmaz sesleri)

Kurum muhtelif safhalar atlatmıştır. Dilin bir ilmî cephesi vardır. Bunu dil akademileri yapar. İhtisas sahası dil olan bir adama neden bu işi emanet etmiyoruz. Kurum'u ıslah etmek bahis mevzuudur. Aksiyon cephesi yürüyor ama neyin aksiyonudur. Biz üniversite olarak sanatçılara karşı düşmanca bir cephe takınmadık. Dilin ilmî cephesi aksamışsa bunu düzeltmeliyiz. Etimolojik sözlük yapılmamıştır. Bunu kim yapar?

(Siz değil sesleri)

Etimolojik sözlük olmadan hiçbir şey yapılamaz. Kurum'un ilmî cephesine kuvvet vermeli, Kurum Üniversite ile işbirliği yapmalıdır.

BAŞKAN — Dört kişinin üyeliğinin kaldırılması hakkındaki önergeyi oyunza sunacağım.

AYHAN GÖKSAN — Şüphelendiğim için ihbarda bulundum. Neticesi çıkmamış olabilir. Tüzükte bu hak bana verilmiştir. Suçlu isek Onur Kurulu aleyhimize karar verebilirdi. Halbuki böyle bir karar verilmedi. Üstelik iki arkadaş Kurum'dan atıldığı halde ben atılmadım. Geçen Kurultayı ben karıştırmadım. Neden geçen Kurultayda sorulmadı da bu Ku-

rultayda soruluyor. Kurum'un amacını benimsemediğimizi Caner nereden anlamış?

(Yazılı olarak oy verilsin sesleri)

BAŞKAN — Önergcyi yazılı olarak oya koyuyorum. Her arkadaşım, açılacak listelere imza etmesini rica ederim.

(Üyeler yazılı olarak oylarını kullandılar. Oylar sayıldı. Bu dört kişinin çıkarılmaması için 18, çıkarılması için 80 oy verilmiş olduğu görüldü.)

BAŞKAN — 4 kişinin Kurum üyeliğinden çıkarılmaları 18 oya karşı 80 oy ile kabul edilmiştir.

Yarın sabah 9.30 da toplanmak üzere oturumu kapıyorum.

Kapanış saati : 18.00